

Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΕ ΤΟ «ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΡΟΛΩΝ».

ΠΑΠΑΠΑΥΛΟΥ Θ.

Υπεύθυνος Κ.Π.Ε Λαυρίου Αν. Αττικής
e-mail: tepap2@yahoo.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εισήγηση το παιχνίδι ρόλων δεν θα παρουσιασθεί με το συνήθη στόχο του, την ανάλυση ή και τη σύνθεση δεδομένων αλλά ως ένα εργαλείο αξιολόγησης ενός προγράμματος Π.Ε για τους υγροτόπους. Το μοντέλο εφαρμόζεται στο τέλος ενός προγράμματος Π.Ε, με στόχο την διαπίστωση αν το πρόγραμμα πρόσφερε νέες γνώσεις και ιδιαίτερα αν αναπτύχθηκε με τέτοιο τρόπο ώστε οι συμμετέχοντες να ανέπτυξαν θετικές στάσεις και αξίες για τους υγροτόπους και να κατανόησαν τις αλληλεπιδράσεις πολλών και διαφόρων παραγόντων στο ερευνώμενο θέμα (ολιστική θεώρηση). Από την επιλογή των ρόλων, η οποία γίνεται με συγκεκριμένο τρόπο από τον εκπαιδευτικό, που στόχο έχει να αξιολογήσει ένα πρόγραμμα Π.Ε με θέμα τους υγροτόπους, φαίνεται καθαρά ότι μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα η ποιοτική αξιολόγηση του προγράμματος αλλά η παρουσία του εκπαιδευτή ως βασικού συντελεστή του παιχνιδιού έχει να δώσει και πολλές αναφορές για την ποσοτική έρευνα που αφορά τη απόκτηση νέων γνώσεων. Η διερεύνηση των γνώσεων, στάσεων, τάσεων και αξιών των μαθητών γίνεται με τη συμπλήρωση συγκεκριμένης κλείδας παρατήρησης. Η βασική ιδέα του σεναρίου είναι μια συνέλευση κατοίκων ενός μικρού παραλίμιου χωριού που κουβεντιάζουν για τις δυνατότητες μιας υψηλής έντασης κεφαλαίου επένδυση κοντά στο χωριό τους και τη λίμνη.

ΠΑΠΑΠΑΥΛΟΥ Τ.

Co-ordinator Environmental Education Center of Lavrion
e-mail: tepap2@yahoo.gr

ABSTRACT

In the present proposal role-play will not be presented according to its usual objective, analysis or even the composition of data but as a tool of evaluation of an Environmental Education program about wetlands. The model is applied at the end of a Environmental Education program, aiming at the ascertainment whether this program has offered any new piece of knowledge and particularly whether it were developed in such a way that participants managed to develop a positive attitude and values towards wetlands, and that is more whether they comprehended the interactions of various factors concerning this subject (holistic regard). The choice of roles, which is done in a concrete way by the teacher, whose objective is to evaluate a Environmental Education program states clearly that what interests us in particular is the qualitative evaluation of programme. Further more the presence of the instructor as a basic factor of role-play can also give a lot of reports on quantitative research which concerns the acquisition of knowledge. The investigation of knowledge, attitudes, tendencies and values of students is obtained by the completion of concrete key of observation. The basic idea of such a script is the assembly of residents of small village by the lake, where people discuss the possibilities of high capital investment near their village and lake.

Λέξεις κλειδιά: αξιολόγηση περιβαλλοντικών προγραμμάτων, παιχνίδι ρόλων, υγροτόποι

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Π.Ε μετά το νόμο 1982/90 γνωρίζει στην Ελλάδα αλματώδη πρόοδο, καθώς χρόνο με το χρόνο όλο και περισσότερα προγράμματα Π.Ε υλοποιούνται στα σχολεία της Α/βάθμιας και Β/βάθμιας Εκ/σης. Η Π.Ε όχι μόνο εφοδιάζει με γνώσεις τους μαθητές, αλλά και προωθεί ένα σύστημα ικανοτήτων, δεξιοτήτων, στάσεων, συμπεριφορών και πρωτοβουλιών που ενισχύουν τη συνολική, ολόπλευρη και σύμμετρη ανάπτυξη των μαθητών. (Γούπος 2003). Η υπεύθυνη περιβαλλοντική δραστηριότητα και συμμετοχή είναι ο τελικός στόχος της Π.Ε. (Γούπος 2003)

Η αξιολόγηση αυτών των βασικών στόχων και συνιστώσών της Π.Ε στην ελληνική πραγματικότητα είναι ένα κομβικό σημείο για τη συνέχιση και εξάπλωση του θεσμού στη σχολική πραγματικότητα. Αξιολόγηση, που τα συμπεράσματά της θα χρησιμοποιούνται για τη βελτίωση της παρεχόμενης Π.Ε στους μαθητές.

2. ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Το **παιχνίδι ρόλων** είναι μια τεχνική για τη λύση προβλήματος. Μέσα από τη δραματοποίηση μιας κατάστασης της πραγματικής ζωής, αναδεικνύονται οι συγκρούσεις, εκφράζονται οι απόψεις και τα συναισθήματα και αναζητείται λύση των αντιθέσεων. (Γεωργόπουλος, Τσαλίκη, 1993: 75) Κατά την τεχνική αυτή οι διδασκόμενοι υποδύονται ρόλους, που συνδέονται με μια εξεταζόμενη κατάσταση, με στόχο μέσα από το βίωμα να κατανοήσουν βαθύτερα την κατάσταση, όσο και τις αντιδράσεις τους απέναντί της. Η εκπαιδευτική αυτή τεχνική εφαρμόζεται κυρίως όταν επιδιώκεται η ανάλυση προβληματικών ή συγκρουσιακών καταστάσεων, που αφορούν στις ικανότητες, τις στάσεις, την επικοινωνία, τη συμπεριφορά. (Κόκκος, Λιοναράκης 1998: 205)

Στην παρούσα εισήγηση το παιχνίδι ρόλων δε θα παρουσιασθεί με το συνήθη στόχο του την ανάλυση ή και τη σύνθεση δεδομένων αλλά ως ένα εργαλείο αξιολόγησης προγραμμάτων Π.Ε, με παράδειγμα ενός προγράμματος Π.Ε για τους υγροτόπους .

Το μοντέλο εφαρμόζεται στο τέλος ενός προγράμματος Π.Ε με στόχο τη διαπίστωση αν το πρόγραμμα πρόσφερε νέες γνώσεις και ιδιαίτερα αν αναπτύχθηκε με τέτοιο τρόπο ώστε οι συμμετέχοντες να ανέπτυξαν θετικές στάσεις και αξίες για τους υγροτόπους και να κατανόησαν τις αλληλεπιδράσεις πολλών και διαφόρων παραγόντων στο ερευνώμενο θέμα (ολιστική θεώρηση)

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι, η μη συνολική και κατακερματισμένη προσέγγιση, η οποία αδυνατεί να προσεγγίσει τη διακλαδική φύση του περιβάλλοντος και των προβλημάτων του και, ως εκ τούτου, την αλληλοσυσχέτιση των φαινομένων και των οικοκοινωνικών διαδικασιών, και, κυρίως, ο διαχωρισμός μεταξύ ανθρώπου και φύσης (που παραπέμπει στην πόλωση μεταξύ φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος) φέρονται ως κατ' εξοχήν αίτια της δημιουργίας των περιβαλλοντικών προβλημάτων. (Φλογαίτη 1993). Με την εφαρμογή ενός παιχνιδιού ρόλων από τους μαθητές θα μπορέσουμε τελικά να αξιολογήσουμε αν το πρόγραμμα Π.Ε κατάφερε να κάνει τις αναγκαίες συνθέσεις και προσέγγισε το θέμα ολιστικά.

Θα πρέπει βεβαίως οι μαθητές να έχουν εξοικειωθεί με τα παιχνίδια ρόλων παίζοντας κατά τη διάρκεια εφαρμογής του προγράμματος συχνά, είτε θεατρικό παιχνίδι, είτε απλά παιχνίδια ρόλων με παρεμφερή θέματα.

Το προτεινόμενο μοντέλο στηρίζεται τόσο σε ποσοτική όσο και σε ποιοτική ανάλυση δεδομένων - διότι έχει συχνά διατυπωθεί ότι μόνο ποσοτική ή μόνο ποιοτική έρευνα του προγράμματος οδηγεί σε μονομέρειες- (Μπαγάκης, Κοσμίδη 2001)- τα οποία συλλέγονται από τον εκπαιδευτή κατά την διάρκεια εξέλιξης του παιχνιδιού ρόλων.

Κατά τη διάρκεια ανάπτυξης του παιχνιδιού ρόλων εκτός από τον εκπαιδευτή παρακολουθεί και ένας εξωτερικός αξιολογητής ο οποίος συμπληρώνει και αυτός την συγκεκριμένη κλείδα παρατήρησης την οποία έχει συντάξει από κοινού με τον εκπαιδευτή που έχει εφαρμόσει το πρόγραμμα ΠΕ

3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ

Ο εκπαιδευτής είναι συμμετοχος στο παιχνίδι με συγκεκριμένο ρόλο, είναι μάλιστα αυτός που ορίζει τους κανόνες σύμφωνα με το πρόγραμμα που έχει εξελιχθεί στη διάρκεια εφαρμογής του και είναι αυτός που γνωρίζει επακριβώς και τους στόχους αλλά και τις μεθοδολογίες που εφαρμόστηκαν καθώς και τα στοιχεία, που με τη βοήθειά του, άντλησαν οι μαθητές για τη κατανόηση φαινόμενων, τη γνωριμία με νέα γνωστικά αντικείμενα και το κατά πόσο το πρόγραμμα τήρησε την ολιστική θεώρηση του περιβάλλοντος στο οποίο αναφερόταν .Ο ρόλος , λοιπόν, που έχει μέσα στο παιχνίδι είναι κομβικός . Αυτός θέτει μια σειρά ερωτημάτων προς τους υπολοίπους, αυτός θέτει τα διλήμματα, αυτός κρατά τις ισοροπίες και όταν οι διάλογοι τείνουν να εκφυλισθούν προσπαθεί να επαναφέρει το επίπεδο εκεί που τον ενδιαφέρει για να αξιολογήσει το πρόγραμμα ΠΕ. Βεβαίως όμως και δεν στέκεται κριτικά σε απόψεις που διατυπώνονται αλλά με νέα ερωτήματα προσπαθεί να εκμαιεύσει μεγαλύτερη σαφήνεια στις απόψεις.

Ο εκπαιδευτής λοιπόν αν και συμμετοχος τόσο στην υλοποίηση του προγράμματος όσο και στη αξιολόγηση στέκεται ως εξωτερικός αξιολογητής και αυτό βεβαίως ενέχει τόσο κινδύνους εσωτερικευσης της έρευνας αξιολόγησης όσο και υποκειμενικές κρίσεις οι οποίες βάζουν σε κίνδυνο την εγκυρότητα και την αξιοπιστία της αξιολόγησης,(Μπαγάκης, Κοσμίδης 2001), τις οποίες μπορεί να αποφύγει μόνο στην περίπτωση που έχει οριστεί και δεύτερος, εξωτερικός αξιολογητής, ο οποίος θα αξιολογήσει όχι μόνο το πρόγραμμα, αλλά και τον τρόπο και τις αρχές της αξιολόγησης, κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού ρόλων.

Στον αντίποδα ο Demunter (2001) σημειώνει ότι πρέπει να εξοβελίσουμε την άποψη σύμφωνα με την οποία κάθε αξιολόγηση για να είναι αντικειμενική και αξιόπιστη, πρέπει να είναι εξωτερική. Εάν δεχτούμε την άποψη ότι η αξιολόγηση μπορεί να έχει ως σκοπό τη βελτίωση των πρακτικών ή του πλέγματος παρακολούθησης και υλοποίησης τότε η εμπλοκή των «δρώντων υποκειμένων» αλλάζει νόημα. Μετατρέπεται σε ευκατὰ ή και απαιτητή διαδικασία επειδή συνδέεται με τις ανάγκες της υλοποίησης.

Η αξιολόγηση, σε αυτή την περίπτωση τείνει να υποκαθιστά την κοινωνική πραγματικότητα και να φωτίζει τις επιμέρους σχέσεις. Λαμβάνει υπόψη τις «σκοτεινές» πλευρές του συστήματος, τις αντιφάσεις του, τις συγκρούσεις. Η προσέγγιση είναι κατεξοχήν συνθετική, συνδυαστική και διαλεκτική (P. Demunter 2001)

4. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΗ

Ο εξωτερικός αξιολογητής πρέπει να είναι ένας έμπειρος εκπαιδευτικός τόσο στο σχεδιασμό και την εκπόνηση προγραμμάτων ΠΕ, όσο και στην αξιολόγησή τους. Θα πρέπει να είναι γνώστης του προγράμματος που θέλουμε να αξιολογήσουμε, για να μπορεί να παρακολουθεί με άνεση την συζήτηση που θα αναπτύσσεται στο παιχνίδι και παράλληλα , έχοντας υπόψη του τόσο τους στόχους του προγράμματος, όσο και τον τρόπο με τον οποίο αυτό αναπτύχθηκε, να μπορεί να σημειώνει τις παρατηρήσεις του στην κλείδα παρατήρησης. Εξαιρετικά χρήσιμο είναι ο εξωτερικός αξιολογητής να έχει συμμετάσχει στην υλοποίηση του προγράμματος ως εξωτερικός συνεργάτης, για να μην είναι ξένος στα παιδιά. Επίσης θα πρέπει να έχει λάβει μέρος στο σχεδιασμό της κλείδας παρατήρησης.

Οι κρίσεις του εξωτερικού αξιολογητή δεν θα πρέπει να σταματούν μόνο στα στοιχεία που καταγράφει στην κλείδα παρατήρησης αλλά να μπορεί να κάνει και ποιοτική ανάλυση αυτών των στοιχείων. Θα μπορούσε επιπλέον να αξιολογεί και την ίδια την διαδικασία ανάπτυξης του παιχνιδιού ρόλων. Ένα άσχημα ανεπτυγμένο παιχνίδι ρόλων, μπορεί να είναι μήνυμα για ένα κακό πρόγραμμα ΠΕ που προηγήθηκε, μπορεί όμως και να οφείλεται σε κάποιους άλλους παράγοντες που ο εξωτερικός αξιολογητής μπορεί πιο εύκολα να εντοπίσει, γιατί δεν μετάσχει στους διαλόγους που αναπτύσσονται κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού.

5. ΟΙ ΡΟΛΟΙ

Από το συγκεκριμένο μοίρασμα των ρόλων, που στόχο έχει να αξιολογήσει ένα πρόγραμμα Π.Ε με θέμα τους υγροτόπους, φαίνεται καθαρά ότι μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα η ποιοτική αξιολόγηση του προγράμματος αλλά η παρουσία του εκπαιδευτή ως βασικού συντελεστή του παιχνιδιού έχει να δώσει και πολλές αναφορές για την ποσοτική έρευνα που αφορά την απόκτηση νέων γνώσεων.

Η βασική ιδέα του σεναρίου είναι μια συνέλευση κατοίκων ενός μικρού παραλίμνιου χωριού που κουβεντιάζουν για τις δυνατότητες μιας υψηλής έντασης κεφαλαίου επένδυση κοντά στο χωριό τους και τη λίμνη.

Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού αναμένουμε να αναπτυχθεί πλούσιος διάλογος με χρήση επιχειρημάτων που θα έπρεπε να αντλούνταν από το πρόγραμμα, ακόμη και έντονες συγκρούσεις ακόμη και μεταξύ «φίλων».

Οι ρόλοι που μοιράζονται είναι τέτοιοι που προσπαθούν να αναδείξουν το δίπολο μεταξύ του τεχνοκεντρισμού που βασίζεται σε μια ισχυρή αντίληψη του κόσμου συνδυασμένη με μια διαχειριστική προσέγγιση στα θέματα των φυσικών πόρων και της προστασίας του περιβάλλοντος (Φλογαίτη 1993) και της άκριτης οικονομικής ανάπτυξης αφενός, και, του οικοκεντρισμού, αφετέρου, που βασίζεται στην άποψη ότι οι κοινωνικές σχέσεις δεν μπορούν να διαχωριστούν από τις σχέσεις ανθρώπου περιβάλλοντος, και αντιπαρατίθεται στην ανισοκατανομή της οικονομικής και πολιτικής δύναμης και των συνακόλουθων ιεραρχικών δομών και υποστηρίζει την ανακατανομή της εξουσίας προς μια αποκεντρωμένη οικονομία, βασισμένη στην αλληλοσύνδεση της περιβαλλοντικής και κοινωνικής δικαιοσύνης (Φλογαίτη 1993). Μέσα από την ανάπτυξη του διαλόγου των διάφορων ρόλων πρόκειται να εστιαστεί η αντίληψη ότι η λύση των περιβαλλοντικών προβλημάτων προϋποθέτει την αλλαγή των προσωπικών στάσεων ζωής. (L. Giglioti 1992)

Η επίτευξη της επιθυμητής ισορροπίας ανάμεσα στις ανθρώπινες δραστηριότητες και την ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος, απαιτεί τον επιμερισμό των ευθυνών κατά τρόπο δίκαιο και σαφώς καθορισμένο, όσον αφορά την κατανάλωση και τη συμπεριφορά προς το περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους. Αυτό συνεπάγεται την ενσωμάτωση του περιβαλλοντικού προβληματισμού στη διατύπωση και την εφαρμογή των οικονομικών και κλαδικών πολιτικών και αποφάσεων των δημοσίων αρχών, στην εφαρμογή και την ανάπτυξη των παραγωγικών διεργασιών και στην προσωπική συμπεριφορά και τις επιλογές. Συνεπάγεται επίσης αποτελεσματικό διάλογο και συντονισμένη δράση μεταξύ φορέων με διϊστάμενες βραχυπρόθεσμες δραστηριότητες. Ο διάλογος αυτός θα καταστεί δυνατός μόνον εφόσον βασίζεται σε αντικειμενική και αξιόπιστη πληροφόρηση (Ε.Ε 1993).

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΡΟΛΟΙ ΓΙΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΡΟΛΩΝ ΣΕ ΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΥΓΡΟΤΟΠΟΥΣ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ (ο εκπαιδευτικός-εμψυχωτής) Έλληνοαμερικάνος που θέλει να κάνει τεράστιες επενδύσεις έντασης κεφαλαίου πολύ κοντά στον υγρότοπο

ΑΓΡΟΤΗΣ 1: Ο Μανώλης είναι 45χρονος αγρότης, η παραγωγή του δεν πάει καλά τελευταία και θέλει να πουλήσει τα χτήματά του για να πάει να ζήσει στην πόλη

ΑΓΡΟΤΗΣ 2 Ο Αντώνης είναι αγρότης, πήρε επιδοτήσεις από την Ε.Ε έκανε νέες καλλιέργειες και θέλει να νοικιάσει και άλλα χτήματα για να μεγαλώσει την παραγωγή του και τα κέρδη του
ΟΙΚΟΔΟΜΟΣ : Ο Γιάννης είναι χτίστης. Μετά το πέρας των Ολυμπιακών αγώνων (κακήν κακώς) η δουλειά έχει πέσει πάρα πολύ. Πολύ θα 'θελε να υπήρχαν νέες οικοδομές
ΕΡΓΟΛΑΒΟΣ: Ο Νίκος είναι εργολάβος. Μετά το πέρας των Ολυμπιακών αγώνων (κακήν κακώς) η δουλειά έχει πέσει πάρα πολύ. Πολύ θα 'θελε να υπήρχαν νέες οικοδομές
ΝΟΙΚΟΚΥΡΑ Η κυρά Κατίνα είναι νοικοκυρά . Το εισόδημα του σπιτιού είναι λιγοστό και το ενισχύει μαζεύοντας χόρτα και σαλιγκάρια από χέρσα χωράφια
ΒΟΣΚΟΣ Ο μπαρμπα Γιάννης είναι βοσκός και βόσκει τα πρόβατά του σε χέρσα χωράφια
ΠΑΠΑΣ Ο παπα-Μανώλης είναι ο παραδοσιακός τύπος παπά του χωριού . Δεν του αρέσουν οι αλλαγές, οι ξένοι και τα νέα ήθη .
ΝΕΑΡΟΣ Ο Αλέκος είναι 27 ετών ημιαπασχολούμενος στα χωράφια. Δε θέλει να φύγει από τον τόπο του. Του αρέσει το χωριό αλλά θέλει σταθερή δουλειά και περισσότερη παρέα
ΝΕΑΡΗ Η Μαρία είναι 23 ετών και δεν δουλεύει. Δε θέλει να φύγει από τον τόπο της. Της αρέσει το χωριό αλλά θέλει να βρει δουλειά και κάποιον νεαρό όχι χωριάτη για να παντρευτεί.
ΚΟΙΝΟΤΑΡΧΗΣ Ο μπαρμπα -Θύμιος είναι ο κοινοτάρχης του χωριού εδώ και 50 χρόνια. Θέλει να τα έχει καλά με όλους. Δεν εκφράζει συχνά άποψη αλλά το "παίζει" προοδευτικός. Είναι αγρότης.
ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ Ο Ιάσωνας είναι πολιτικός μηχανικός καταγόμενος από το χωριό. Είναι γιάπης αλλά και ο κουλτουριάρης του χωριού.
ΟΙΚΟΛΟΓΟΣ Ο Κυριάκος είναι βιολόγος δασολόγος . Μέλος πολλών οικολογικών οργανώσεων. Δεν κατάγεται από το χωριό. Τα τελευταία 10 χρόνια μένει εκεί μελετώντας την ορνιθοπανίδα.
ΨΑΡΑΣ 1 Ο Δημήτρης είναι ψαράς. Πολλές φορές δεν καταφέρνει να πουλήσει τα ψάρια του. Θα 'θελε να αλλάξει επάγγελμα, αλλά όχι να φύγει από το χωριό.
ΨΑΡΑΣ 2 Ο Ιάκωβος είναι ψαράς. Εξάγει τα ψάρια του τότε στην πόλη τότε στο εξωτερικό. Έχει κάνει πρόσφατα μια μεγάλη επένδυση σε εργαλεία ψαρέματος
ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Ο Θωμάς είναι ντόπιος και δάσκαλος. Αγαπά τον τόπο. Έχει ιδρύσει τον πολιτιστικό σύλλογο. Φίλος του Κυριάκου και του Ιάσωνα , βασικά μέλη του συλλόγου.

6. Η ΚΛΕΙΔΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ

Η κλειδα παρατήρησης θα πρέπει να συντάσσεται λαμβάνοντας υπόψη: α) τους στόχους που είχε θέσει το πρόγραμμα Π.Ε, β) τις μεθοδολογίες που εφαρμόστηκαν, γ) το βαθμό υλοποίησης των προβλεπόμενων εργασιών του προγράμματος Π.Ε δ) τις εξωτερικές συνεργασίες που αναπτύχθηκαν.

Για το συγκεκριμένο παράδειγμά μας για τους υγροτόπους λάβαμε υπόψη:

Οι στόχοι ενός προγράμματος Π.Ε με θέμα τους υγροτόπους σύμφωνα με τον Π. Κοσμίδη (2000) είναι

- Να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τις σχέσεις αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης ανθρώπου-περιβάλλοντος –κοινωνίας.
- Η διεύρυνση των γνώσεων των μαθητών
- Η απόκτηση ικανοτήτων και δεξιοτήτων για κριτική προσέγγιση, έρευνα, εκτίμηση μεγεθών και αξιών, συνεργασία, λήψη απόφασης και συμμετοχικότητα, ώστε να δράσουν σύμφωνα με τις αξίες που θα διαμορφώσουν.
- Να διαπιστώσουν ότι μπορούν να ζουν απολαμβάνοντας τη φύση και την ανθρώπινη κοινωνία με σεβασμό στις λειτουργίες της φύσης.
- Προσέγγιση της φύσης με διαφορετικό τρόπο: Η φύση ως πηγή και μέσο αγωγής και εκμάθησης. Η φύση ως περιεχόμενο.
- Συνειδητοποίηση της αξίας της φύσης και της ανάγκης προστασίας της.

Έχοντας υπόψη τους παραπάνω στόχους σε ένα πρόγραμμα Π.Ε για τους υγροτόπους συντάχθηκαν οι ερωτήσεις της κλειδας παρατήρησης έχοντας βασικά υπόψη δύο επίπεδα στόχων. Τους στόχους που αναφέρονται στις αξίες και τις συμπεριφορές (ερωτήσεις 1 έως και 7) και στους στόχους που αναφέρονται στη διερεύνηση των γνώσεων (ερωτήσεις 8 έως και 10).

Την κλείδα παρατήρησης συμπληρώνουν τόσο ο εξωτερικός αξιολογητής, κατά την διάρκεια του παιχνιδιού, όσο και ο εκπαιδευτικός, μετά το τέλος του παιχνιδιού, αφού είναι πολύ δύσκολο να μετέχει στο παιχνίδι και παράλληλα να συμπληρώνει την κλείδα.

Γενικά για την κλείδα θα πρέπει να τονίσουμε ότι θα πρέπει να έχει σαφείς ερωτήσεις και όχι ιδιαίτερα πολλές (οκτώ με δέκα είναι αρκετές). Οι πολλές ερωτήσεις σε μια κλείδα παρατήρησης μπορεί να φαίνεται ότι εξετάζουν το θέμα με μεγαλύτερη λεπτομέρεια, αλλά είναι πολύ δύσκολα να συμπληρωθεί η κλείδα, λαμβανομένου υπόψη και του μεγάλου αριθμού των ρόλων.

Ο εκπαιδευτικός ο οποίος συμμετέχει στο παιχνίδι θα πρέπει να γνωρίζει πολύ καλά την κλείδα ώστε να κατευθύνει τη συζήτηση σε τέτοιο περιεχόμενο για να μπορεί να την αξιοποιήσει με παρατηρήσεις τόσο αυτός, όσο και ο εξωτερικός αξιολογητής.

7. ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ –ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Και βέβαια τα τελικά συμπεράσματα θα βοηθήσουν ιδιαίτερα για τη βελτίωση παρεμφερών προγραμμάτων στο μέλλον καθώς θα πρέπει να εντοπίσουν αδυναμίες και ελλείψεις του προγράμματος, με τη σαφή βοήθεια του εξωτερικού αξιολογητή παρατηρητή .

Η μέχρι τώρα εφαρμογή του μοντέλου έχει δείξει τη δυναμική του προτεινόμενου μοντέλου και έχει επισημάνει με εμπειρικές παρατηρήσεις ότι τα ΠΠΕ δεν βλέπουν ολιστικά και κάτω από ένα κοινωνιολογικό πρίσμα τα ζητήματα του περιβάλλοντος αφού τις περισσότερες φορές οι μαθητές ταυτίζονται μόνο με τους υποστηρικτές του περιβάλλοντος και σπανίως αναπτύσσουν επιχειρήματα για οποιαδήποτε μορφή ανάπτυξης , ακόμη και αυτής που τελευταία αποκαλούμε βιώσιμη ακόμη και αειφόρο.

Είναι επίσης εξαιρετικά δύσκολο να σημειώσουμε πάνω στην κλείδα παρατηρήσεις για όλους τους ρόλους και για όλα τα ερωτήματα που θέτει η κλείδα για κάθε ρόλο. Για να αποφύγουμε αυτήν την δυσλειτουργία θα πρέπει να αναπτύξουμε το παιχνίδι ρόλων σε χρονικό διάστημα περίπου δύο ωρών και με πολύ μεγάλη προσοχή από τον εκπαιδευτικό και από τον εξωτερικό αξιολογητή.

Το θετικότερο όμως της μεθόδου αυτής για την αξιολόγηση προγραμμάτων ΠΕ είναι ότι οι μαθητές πραγματικά χαίρονται να συμμετέχουν στο παιχνίδι ρόλων και τελικά αβίαστα καταθέτουν όλα αυτά που έχουν προσλάβει από το πρόγραμμα ΠΕ είτε σε γνωστικό είτε σε αξιακό επίπεδο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Μπαγάκης Γ και Κοσμίδης Π 2001 «Αναζητώντας πλαίσιο on going αξιολόγησης ενός προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης» στο Αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και σχολείου εκδ. Μεταίχμιο
2. Σκούλλος Μ 2004 «Εξελίξεις εννοιών και διεθνείς πρωτοβουλίες στην εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη» εισήγηση στο 2^ο Συνέδριο της ΠΕΕΚΠΕ.
3. Demunter P 2001 “Η αξιολόγηση: Θεωρητική και πρακτική προσέγγιση» στο Αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και σχολείου εκδ. Μεταίχμιο
4. Φλογαίτη Ε1993 «Περιβαλλοντική εκπαίδευση» Ελληνικές πανεπιστημιακές εκδόσεις
5. Στόχος η αειφορία. 1993 Πρόγραμμα της Ε.Ε σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη
6. Gigliotti L1992 “Environmental Attitudes : 20 years of Change? στο Journal of Environmental Education, V24, N.1, 15-25

7. Γούπος Θ 2003 «Αξιολόγηση των προτάσεων των εκπαιδευτικών της προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για τη διαμόρφωση σωστής περιβαλλοντικής συμπεριφοράς και τη δημιουργία και καλλιέργεια περιβαλλοντικής συνείδησης», Επιστημονικό Βήμα τ. 2, 108-127
8. Γεωργόπουλος Α, Τσαλίκη Ε. (1993). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Αθήνα: Gutenberg
9. Κόκκος Α., Λιοναράκης Α. (1998). *Ανοικτή κι εξ αποστάσεως εκπαίδευση-Σχέσεις διδασκόντων-διδασκομένων*, Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
10. Κοσμίδης Π(2000) *Περιβαλλοντικές επισκέψεις σχολείων σε υγροτόπους. Εμπειρίες-προβλήματα-προοπτικές*. Στο: Θ. Παπαπούλου (επιμ) Πρακτικά πανελληνίου συνεδρίου με θέμα: «Η εκπαίδευση για την αειφορία σε τουριστικά φορτισμένες υγροτοπικές περιοχές» Πόρος 4-7/5/2000 (σελ. 68-70) Πειραιάς . Δ/νσεις Α/βάθμιας Εκ/σης Πειραιά, Ηλείας, Καβάλας και ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ, Ένωση για το περιβάλλον, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό.

ΚΛΕΙΔΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ

α/α		Αγρότης 1	Αγρότης 2	Οικοδόμος	Εργολάβος	Νοικοκυρά	Βοσκός	Παπάς	Νεαρός	Νεαρή	Κοινοτάρχη	Πολιτικός μηχανικός	Οικολόγος	Ψαράς 1	Ψαράς 2	Δάσκαλος
1	Αναφέρθηκαν με σαφήνεια στη βιώσιμη ανάπτυξη															
2	Προβληματίστηκαν για την αλλαγή της προσωπικής τους στάσης															
3	Αντιλήφθηκαν τη σχέση περιβαλλοντικών και κοινωνικών προβλημάτων															
4	Υποστήριξαν με πλήθος επιχειρημάτων την επαγγελματική τους θέση															
5	Υποστήριξαν με ελάχιστα επιχειρήματα την επαγγελματική τους θέση															
6	Έθεσαν το «κοινό» συμφέρον πάνω από το προσωπικό τους															
7	Υπερασπίστηκαν την αυταξία της φύσης															
8	Γνώριζαν με ακρίβεια τις φυσικές λειτουργίες του υγροτόπου															
9	Γνώριζαν την ορνιθοπανίδα του υγροτοπου															
10	Γνώριζαν τη γλωρίδα του υγροτόπου															